

Tourettes syndrom

Barn og unge med Tourettes syndrom har tics, som er ufrivillige bevegelser og lyder. De fleste med Tourettes syndrom har et sammensatt vanskebilde, og kan oppleve utfordringer i barnehagen og på skolen.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 22.05.2024

Dere som jobber i barnehager og skoler bør vite hva som kjennetegner Tourettes syndrom, og hvordan dere best mulig kan tilrettelegge for det enkelte barnet eller eleven.

Hva er Tourettes syndrom?

Tourettes syndrom er en nevroutviklingsforstyrrelse, det vil si en forstyrrelse i funksjoner som er knyttet til sentralnervesystemet. Tourettes syndrom kjennetegnes av ufrivillige bevegelser og lyder som kalles tics. Ticsene er plutselige (ikke rytmiske), formålsløse, gjentatte og ufrivillige.

Ticsene kan forsvinne i perioder og så komme tilbake, og typen tics man har kan også endre seg. Vanligvis viser de første ticsene seg når barnet er omtrent 5–7 år, men det kan også skje både tidligere og senere.

Omtrent 1 av 100 barn har Tourettes syndrom, og det er 3–4 ganger så mange gutter som jenter som har tilstanden. Tourettes syndrom har en arvelig komponent, men det er et samspill mellom gener og miljøfaktorer som kan gi tilstanden.

Sameksisterende vansker og tilstander

De fleste med Tourettes syndrom har også ulike former og grader av andre tilstander. Mer enn 50 % har ADHD, og mange har også

tvangstanker/tvangshandlinger.

Det er også vanlig at disse barna og elevene har spesifikke lærevansker, som lese- og skrivevansker og matematikkvansker. Mange strever spesielt med skriving.

I tillegg er det også vanlig at disse barna og elevene har

- sinneproblematikk
- søvnevansker
- sensorisk overfølsomhet
- autisme eller autistiske trekk
- angst
- depresjon

[Les mer om Tourettes syndrom hos Helsenorge](#)

Hvordan gjenkjenne og utrede Tourettes syndrom?

Det kan være vanskelig for andre å legge merke til tics. Det er ikke uvanlig at barn og unge skjuler ticsene sine når de er sammen med andre, og lar dem få utløp når ingen ser. Det er dermed ikke sikkert at dere ser det totale bildet av barnet eller elevens vansker.

Ticsene kan være både vokale og motoriske.

Vokale tics

Enkle

- Hoste, harke, kremte
- Snufse, snøfte, snorke
- Gurgle, rape
- Hyle
- Smatte
- Plystre, pipe

- Spytt
- Bjeffe

Komplekse

- Korte ord, som "hm", "hei, hei" eller "ok"
- Fraser, som "ha det bra", "skjønner du", "all right", "hold kjeft", "huff da" eller "oi, oi"
- Hele setninger, som "Hold tåta på deg!"
- Stopp i taleflyt
- Plutselig forandring i stemmeleie, rytme, tempo, tonefall og intensitet
- Gjenta stavelser, ord eller fraser
- Si tabubelagte ord eller banneord

Motoriske tics

Enkle

- Tics i og rundt øynene, som å blunke, knipe, rulle, sperre opp
- Tics rundt nese og munn, som å vri, rynke, rekke tunge, lage klikkelyder med tunga, biting på leppene eller trekk i en munnvik
- Rynking av panne eller grimaser
- Klapping med tennene
- Gni seg under nesens, i øyet eller andre steder i ansiktet
- Hodekast og skuldertrekkninger
- Bevegelser i hender, fingre, armer, tær, ankler og ben
- Risting av kroppsdeler
- Stramming av muskler, for eksempel magemuskler eller lårmuskler
- Krølle tær

Komplekse

- Hoppe, flakse, gå rart eller lage piruetter
- Kaste eller klappe
- Biting i leppe, munn, armer, fingre eller negler
- Tungebevegelser eller kyssebevegelser
- Lukte på seg selv og andre
- Hodedunking

- Berøre ting, seg selv eller andre
- Knekking i ledd
- Biting i tøy

Utrede Tourettes syndrom

Det er spesialisthelsetjenesten som utreder for Tourettes syndrom, etter en henvisning fra fastlegen.

Observasjoner fra dere i barnehagen eller skolen er ofte viktige bidrag inn i en helhetlig kartleggingsprosess.

For å få en diagnose må barnet eller eleven

- ha eller ha hatt flere motoriske tics og minst ett vokalt tics
- ha hatt tics i mer enn 12 måneder

Tilrettelegging for barn og elever med Tourettes syndrom

For at dere skal kunne tilrettelegge på en god måte, er det viktig at dere kartlegger barnet eller elevens sterke sider, ressurser, vansker og utfordringer. Dere bør blant annet kartlegge hvilke tics som forstyrrer for læring og det sosiale, og hvor alvorlige og plagsomme ticsene er for barnet eller eleven.

Det er også viktig at dere kjenner til om barnet eller eleven har sameksisterende vansker og tilstander, og i hvilken grad disse påvirker læring og sosiale samspill. Deretter kan dere skreddersy gode pedagogiske tiltak.

Barn og elever med Tourettes syndrom har ofte veldig ulike utfordringer. Barna som får tics allerede i barnehagen har ofte også andre sameksisterende vansker, blant annet reguleringsvansker. Dere bør se på disse barna som særlig sårbare, og de trenger tilrettelegging ut ifra sine behov både i barnehagen og på skolen.

Elever med Tourettes syndrom er særlig sårbare på skolen. Hvis de ikke får god nok forståelse og tilrettelegging, kan de stå i fare for å falle utenfor, både sosialt og i læringsfellesskapet.

Eksempler på tiltak

Når dere tilrettelegger for barn eller elever med Tourettes syndrom bør dere

- sørge for at barnet eller eleven får struktur og forutsigbarhet. De fleste med Tourettes syndrom strever mer med å styre sin egen hverdag enn jevnaldrende, og trenger ytre rammer som erstatning.
- tenke over hvor dere plasserer barnet eller eleven i gruppe- og klasseromssituasjoner. Her er det viktig å både tenke på barnet eller elevens behov, og på gruppen eller klassens behov.
- la eleven bruke lengre tid på prøver og arbeidsoppgaver. Prøver og tidsfrister kan bidra til stress og mer tics.
- gi eleven mulighet for å jobbe på et eget rom ved behov
- gi eleven mulighet for å dele opp lange arbeidsøkter med pauser. I pausene kan eleven gjerne få mulighet til å være fysisk aktiv.
- tilby ulike typer skrivehjelp, og reduserte krav til skrivearbeid. Eleven kan for eksempel bruke dikteringsfunksjon på PC eller nettbrett, eller få hjelp av noen andre til å skrive.
- ha fikleting tilgjengelig. Mange opplever tics i mindre grad når de fikler med ting som en stressball, glatt stein eller et viskelær.
- sørge for at dere har et godt samarbeid med hjemmet
- sørge for at barnet eller eleven opplever trygge og forutsigbare overganger, både store og små
- skape et trygt og godt miljø, der barnet eller elevens tics er en naturlig del av mangfoldet i barnegruppen eller klassen

Individuell tilrettelegging

Elever har rett til individuell tilrettelegging hvis de trenger det for å få tilfredsstillende utbytte av opplæringen.

Barn under opplæringspliktig alder har rett til spesialpedagogisk hjelp hvis de har behov for det.

[Les mer: Tilrettelegging for barn og elever som trenger ekstra støtte](#)

Statped har nyttige ressurser om Tourettes syndrom.